

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde Renk Adlarıyla Kurulan Hastalık Adlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi

Comparative Analysis of Disease Names Established with Color Names in Turkey Turkish and Azerbaijan Turkish

Sema ŞAHİN DEDE¹

¹ Sorumlu yazar/Corresponding author:
Sema ŞAHİN DEDE (Doktora Öğrencisi),
Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD,
Ardahan, Türkiye.
E-posta: semassahinnn@gmail.com
ORCID: [0009-0000-6661-0459](https://orcid.org/0009-0000-6661-0459)

Başvuru/Submitted: 2 Mayıs 2025
Kabul/Accepted: 11 Haziran 2025

Atıf/Citation: Şahin Dede, S. (2025).
Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan
Türkçesinde Renk Adlarıyla Kurulan
Hastalık Adlarının Karşılaştırmalı
İncelenmesi. BELGÜ Dil ve Edebiyat
Dergisi, 2, 24-34.

ÖZ

İnsanlar; bağlı olduğu toplumun kültürel yapısı ve coğrafi sınırları çerçevesinde, yaşama bakış açılarını belirleyen ve tecrübeleriyle şekillenen söz varlığına sahiptir. Söz varlığı, dilde devinim hâlinde olan sözcüklerden oluşmaktadır. Bu sözcükler hem oluşum yapılarına hem de taşıdıkları anlamlara göre çeşitli alanlara ayrılır ve zaman içerisinde özgün anlamlarının dışında yeni anlamlar kazanabilirler. Dilde muhtelif anlamları bulunan bu sözcüklerden biri de renk adlarıdır. Renk adları, toplumdan topluma farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Günümüzde bu adlandırmalar farklı kavramları ve nesneleri karşılamak için de kullanılmaktadır. Bu kavramlardan bazıları; *bitki adları*, *hayvan adları*, *yer adları*, *kişi adları* ve benzeri şeklindedir. Bu doğrultuda çalışmada, renk adlarıyla oluşturulan hastalık adları üzerine bir inceleme yapılmıştır. Renklerle ilişkilendirilen hastalık adları, Güneybatı (Oğuz) grubu içerisinde bulunan Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi kaynakları temel alınarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada, Türkiye Türkçesinde “Türkçe Sözlük” Azerbaycan Türkçesinde ise “Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II” adlı eserler içerisindeki terimlerle sınırlandırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, zaman içerisinde anlam genişlemesine uğrayarak hastalık adı olarak kullanılan renk adları tespit edilip kavramların yer aldığı sözcükler; *insan hastalıkları*, *hayvan hastalıkları*, *bitki hastalıkları* ve *ortak hastalıklar* şeklinde tasnif edilmiştir. İkinci bölümde ise sınıflandırılan hastalıkların yapısal özellikleri üzerine bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesinde renk adlarıyla türetilen hastalık adları belirlendikten sonra yapısal özellikleri incelenmiş, adlandırmalarda görülen benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak ortaya çıkarılmıştır. İnceleme sonucunda, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde toplam 60 adet renk adı ile oluşturulan hastalık adı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Türkçesi, hastalık adları, renk adları, karşılaştırma, Türkiye Türkçesi.

ABSTRACT

Within the framework of the cultural structure and geographical boundaries of the society to which they belong, people have a vocabulary that determines their perspective on life and is shaped by their experiences.

The vocabulary consists of words that are in motion in the language. These words are divided into various fields according to both their formation structure and the meanings they carry, and over time they can gain new meanings other than their original meanings. One of these words with various meanings in language is color names. Color names are named in different ways from society to society. Today, these names also used to refer to different concepts and objects. Some of these concepts are *plant names*, *animal names*, *place names*, *person names* etc. Accordingly, this study examines the disease names created with color names. The disease names associated with colors were classified based on the sources of Turkey Turkish and Azerbaijani Turkish in the Southwestern (Oghuz) group. In the classification, “Turkish Dictionary” in Turkey Turkish and “Dictionary of Azerbaijan Turkish I-II” in Azerbaijan Turkish were limited to the terms in the works. The study, which was carried out using document analysis method, one of the qualitative research methods, consists of two parts. In the first part, the color names used as disease names by undergoing meaning expansion over time were identified and the words containing the concepts were classified as human diseases, animal diseases, plant diseases and common diseases. In the second part, an evaluation was made on the structural features of the classified diseases. Within the scope of the study, color names in Turkey Turkish and Azerbaijan Turkish, their structural features were examined, and the similarities and differences seen in the names were revealed comparatively. As a result of the analysis, a total of 60 disease names derived from color names in Turkey Turkish and Azerbaijan Turkish were identified.

Keywords: Azerbaijan Turkish, disease names, color names, comparison, Turkey Turkish.

Giriş

Her toplum, kendi yaşam biçimi doğrultusunda şekillendirdiği kültürel bir söz varlığına sahiptir. Söz varlığı; bağlı olduğu toplumun tarihsel köklerini, gelenek ve göreneklerini yansıtan önemli bir göstergedir. Toplumun kelime haznesinin toplamını ifade eden söz varlığı için Aksan; söz varlığının yalnızca dilde birtakım seslerin bir arada bulunmasıyla oluşturulan simgeler, kodlar ya da göstergeler bütünü olmadığını, aynı zamanda toplumun kültürünün bir yansıması, konuşulan dildeki maddi ve manevi dünya görüşünün bir parçası olarak düşünülmesi gerektiğini dile getirmiştir (Aksan, 2004, s. 7). Türkçenin zengin bir kültürel birikime sahip olması, elbette toplumun kullandığı dile de yansımaktadır. Dil, bir toplumun kimliğidir. Toplumun dili değişmezken dildeki kavramlar değişmektedir. Dil içerisindeki kavramlardaki her bir değişim, yeni kavram alanlarının oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Söz varlığı unsurlarından biri olan renk adları da söz konusu değişimin örneklerinden biridir. Renk, Türkçe Sözlük’te “Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum” şeklinde açıklanmıştır (TS, 2019, s. 1973). Karaağaç, karşıladığı kavramın özelliklerine göre yeniden şekillenen “renk” kelimesinin, Farsça kökenli “reng” sözcüğünden dilimize girdiğini belirtmektedir (Karaağaç, 2015, s. 681). Azerbaycan Türkçesinde renk için kullanılan terim “rəng”tir. *Rəng* olarak ifade edilen sözcük için Altaylı, “Bir şeyin ışık tonu, ışığın içinde bulunan çeşitli dalgalarındaki ışınların bir cisme çarptığı zaman o cismin kazandığı görüşünün gözde uyandırdığı duyumlardan her biri” (Altaylı, 2018b, s. 2829) açıklamasında bulunmuştur.

Renk adlarının Türkiye Türkçesinde cins isimlerin bir alt kategorisi olduğu bilinmektedir. Fakat bu hususta Salim Küçük, renk adlarının ad bilimi inceleme alanına giren tür adları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Küçük, 2010, 156). Renk adlarıyla oluşturulan sözcüklerin karşıladığı kavramların günden güne genişleyerek farklı anlamlar kazandığı göz önünde bulundurulduğunda “ad bilimi” başlığı altında değerlendirilmesi muhtemeldir. Renk adları, sadece belirli renkleri tanımlamayıp zaman içerisinde uğradığı değişimlerle evrensel değerler kazanmış ve farklı alanlardaki kullanımların temsili olmuştur. Tarihin belli dönemlerinde sayıca sınırlı olan renkler, yönleri ifade etmede sembolik bir anlam kazanmıştır. Bu bağlamda Kafalı, dört ana yönün her birinin ayrı bir renkle ilişkilendirildiğini belirtmektedir. Ona göre; “kara” rengi kuzeyi, “kızıl” rengi güneyi, “gök” rengi doğuyu, “ak” rengi ise batıyı temsil etmektedir (Kafalı, 1996, s. 49). Renklerin neden yönlerin bir göstergesi olarak kullanıldığını çeşitli örneklerle açıklayan Sertkaya, “Türk, Göktürkler ve Türkler kavramları” adlı bir söyleşisinde; eskiden, bugünkü gibi uydular olmadığı için haberleşmenin güvercinle sağlandığını; düşmanın güvercini okla avlayabildiğini, gönderilen ulakların ise casus diye yakalanabileceğinden dolayı Asya’da komutanların renkler vasıtasıyla orduyu kumanda ettiklerini ve her yön için bir renk belirlediklerini, bu renklerden; doğu yönünün renginin mavi, güney yönünün renginin kırmızı, batı yönünün renginin beyaz, kuzey yönünün renginin ise kara olduğunu belirtmektedir (Akar, 2005, s. 103). Renklerin adlandırılması, yalnızca yönlerin belirlenmesiyle sınırlı kalmayıp geçmişten günümüzde farklı toplumlarda çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Örneğin, Yakutlarda *ürüng*, yani ak renk kutsallığın bir ifadesi olarak temsil edilmektedir (Ögel, 2010, s. 101). Değişen dünya

koşullarında, toplumun kullandığı dil hem içinde bulunulan kültürel ortamdan hem de diğer kültürlerle kurulan ilişkilerden doğrudan etkilenmekte ve bu doğrultuda sürekli bir gelişim göstermektedir. Bu dilsel gelişim, renk adlandırmalarına da yansımaktadır. Zira zamanla renklerin toplum tarafından algılanış biçimleri değişmekte ve renklerin sayısında artış gözlemlenmektedir. Türkçenin ilk dönemlerinden günümüze, renk adlarında hem nicelik hem de nitelik açısından çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler, genellikle ekler ve sözcük birleşmelerine dayalı türemeler vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Örneğin, günlük hayatta bir renk adı olarak kullanılan “sarı”, yapım eki aldığında “sarılık (sarı+lık)” şekline dönüşerek bir hastalığı tanımlamaktadır. Bayraktar, Türkçenin söz varlığında, sözcüklerin dile farklı yollarla girdiğini, bu yollar içerisinde sözcük birleştirme ve yeni sözcük türetmenin sıklıkla görüldüğünü ifade etmektedir. Ayrıca Türkçe konuşurlarının da sözcük türetirken renk adlarına sıklıkla başvurduğunu belirtmektedir (Bayraktar, 2014, s. 179).

Dilin gelişimiyle birlikte somut bir anlam kazanan ve çeşitli nesneleri niteleyen renkler, sözcük türetmenin yanında özel ad yapımında da kullanılmaktadır. Bayraktar bu özel adları, ad biliminin (onomastique) dalları olan kişi adları (anthroponymy); dağ ve yükselti adları (horonymy); deniz, göl ve su adları (hidronymy) ile şehir ve yerleşim yeri adları (toponymy) olarak açıklamaktadır (Bayraktar, 2013, s. 96). Renklere yüklenen anlamlar, dilin gelişimiyle birlikte kullanılan terimlerdeki çeşitliliğe de yansımıştır. Türkiye Türkçesinde “kara” ve “siyah” rengi birbirinin yerine kullanılan iki sözcüktür. Bir rengin yerine başka bir rengin türetildiği benzer bir durum *al-kırmızı*, *ak-ağ-beyaz*, *göy-mavi* renkleri için de geçerlidir. Dilde her bir rengin farklı çağrışımları bulunmaktadır. *Kara* renginin temel anlamı dışında temsil ettiği kavramlar içerisinde “yer, toprak, karanlık, kişi adı, üzüntü, acı” (Eyüboğlu, 1998, s. 376) anlamları da bulunmaktadır. Gulusoy, Azerbaycan Türkçesinde, gerçek ve mecaz anlamda kullanılan renk adlarının, ismin önüne geldiğinde nitelendirilen nesnenin görünüşünü veya hangi malzemeden yapıldığı hakkında bilgi verdiğini ifade etmektedir. Bunun yanında “Qırmızı alma” ile elmayı niteleyen kırmızı renk adının “kırmızı adam” şeklinde kullanıldığında “hiçbir şeyden çekinmeyen adam” biçiminde bir anlam değişimine uğradığını da eklemektedir (Gulusoy, 2018, s. 30). Başlangıçta doğa unsurlarıyla ilişkilendirilen renkler, zaman içerisinde anlam genişlemesine uğrayarak varlıkları nitelendirmekle kalmamış; bitkileri, kişileri hatta hastalıkların adlandırılmasında da kullanılmaya başlanmıştır. Hastalıkların renklerle bağlantılı olduğu kullanımda, hastalığın etkilediği varlığın vücudunda birtakım değişiklikler görülmektedir. Dolayısıyla, canlı ve cansız olarak tanımladığımız varlığın fiziksel bütünlüğü ve görünümü, hastalığa maruz kaldığında birtakım tepkiler ortaya çıkarmaktadır. Bu tepkilerin bir kısmı gözle görülebilirken bir kısmı görülememektedir. Bunun yanı sıra renklerin farklı çağrışımları da bulunmaktadır. Örneğin, “Yüzün bozarması; korkmayı, somurtmayı, utanç ve mahcupluğu, kabalığı, yüzünü eksitmeyi, bazen de ciddiliği anlatmaktadır. Yüzün sararması ise hastalık, sıkıntı, korku olarak kendini göstermektedir (Cengiz, 2019, s. 76). Günümüz teknolojisinde bir hastalığa maruz kalan insan, hayvan ve bitki türünün hangi hastalığa yakalandığı hızlı bir şekilde tespit edilmektedir. Fakat öncesinde bünyede oluşan herhangi bir sararma, kararma ve kızarıklık hastalığın tanısını kolaylaştırmaktadır. Renklerle kurulan benzeşim ilişkisi, hastalıkların insanlarda; *mavihastalık*, *sarılık*, *sarıhumma* hayvanlarda; *karayanık*, *karamuk* bitkilerde; *akpas*, *sarıcalık* şeklinde adlandırılmasında etkili olmuştur. Bu bağlamda, hastalıkların belirli renklerle ilişkilendirildiği ve renklerin, hastalıkların adlandırılması hususunda önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Renk adlarının bu denli geniş bir kullanım alanına sahip olması, farklı türde çalışmalara konu olmasına neden olmuştur. Bu çalışmalardan bir bölümü, renklerin anlamsal olarak incelenmesi şeklindedir. Gürsoy Naskali editörlüğünde hazırlanan “Renk Kitabı” adlı çalışmada, “Eski Türk Yazıtlarında Renkler (Esma Küçük), Türk Atasözlerinde Renkler (Fatmagül Küçük Tursun), Türkçe Kişi Adlarında Renkler, Gök Renk Adının Kavram ve Anlam Alanları (Nesrin Bayraktar)” ve benzeri makaleler topluluğu şeklindedir (Gürsoy Naskali, 2017, 1).

Abdullabəyova, “Bədii Dildə Rənglərin Üslub İmkanları” başlıklı tez çalışmasının özet metninde, renk bildiren sözcüklerin eşzamanlı ve artzamanlı açıdan karşılaştırılması, sözcüklerin yapısal özellikleri, renk adlarının kullanım alanları üzerine söz varlığındaki yeri incelenmiştir. Çalışmasının bir bölümünde sarı rengine değinen Abdullabəyova, bu rengin; altını, değerli süs eşyalarını, çiçeklerin rengi olmasının yanında renk ile ilişkilendirilen *sarı yara* ve *sarılık* gibi hastalıklar için de kullanıldığını ifade etmektedir (Abdullabəyova, 2022, s. 22). Burada yer alan *sarı yara* hastalığına Altaylı tarafından hazırlanan sözlükte ulaşılamamıştır.

Akbulak'ın "Anadolu'da Yazılmış İlk Dönem Tıp Yazmalarında Renk Adları ve Kullanım Alanları" adlı makalesinde ilk dönem tıp yazmaları olan *Tervîhü'l-Ervâh*, *Tuhfe-i Mübârizî* ve *Edviye-i Müfrefe* eserleri taranmıştır. Bu eserlerde bulunan renk adlarının, insanların vücudunda meydana gelen çeşitli hastalıkların teşhisinde ve tedavisinde kullanımını belirtmiştir (Akbulak, 2020, 364).

Bayraktar, "Türkçede Renk Adlarıyla Özel Ad Yapımı" adlı çalışmasında, türetmede sıklıkla kullanılan renk adlarının özel ad olarak kullanımını ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmasında dağ adı, kişi adı, yer adı ve benzeri özel adların oluşumunda 17 farklı renge ulaşmıştır (Bayraktar, 2013, 95).

Əliyeva, "Rəng Adlarının Linqvistik və Poetik-Simvolik Xarakteristikası" adlı tez özet metninde, Rusça ve Azərbaycan Türkçesi kaynaklarında bulunan renk adlarını karşılaştırmıştır (Əliyeva, 2024, 25).

Küçük ve Cantürk tarafından kaleme alınan "Yapı, Anlam ve Kökenleri Bakımından Azerbaycan Türkçesindeki Renk Adları" adlı makalede; Azerbaycan Türkçesinde bulunan renk adlarının sözlüklerdeki tanımlarından farklı kullanımlarının olduğuna, renklerin Türkiye Türkçesinden farklı olarak benzerlik sıfatı yapısında olduğuna, köken, anlam ve yapı açısından farklılıklara değinilmiştir (Küçük-Cantürk, 2014, 70).

Küçük'ün renkler konusundaki bir diğer çalışması "Türk Lehçeleri Sözlüklerinde Somutlaştırma Yoluyla Yapılmış Renk Adları" başlıklı makalesidir. Sıfatlarla oluşturulmuş renk adlarının dikkate alınmadığı makalede, yazı dili halindeki 20 lehçeye ait sözlüklerden ve çeşitli eserlerden yararlanılmıştır. Doğadan somutlaştırma yoluyla oluşturulan; *sıtma sarısı*, *asker yeşili*, *gece mavisi* gibi renk adlarına ilişkin; *yiyeceklerle ilgili renk adları*, *organlarla ilgili renk adları*, *mesleklerle ilgili renk adları*, *zaman ile ilgili renk adları*, *coğrafya ile ilgili renk adları* ve benzeri başlıklar esas alınmıştır (Küçük, 2010, 156-172).

Şahin ve Takhirova'nın ortak çalışması olan "Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde Renk Adlarıyla Kurulan Bitki Adları Üzerine" adlı makalede, çeşitli kaynaklardan derlenerek ulaşılan bitki adları; ses, yapı ve anlam açısından tasnif edilmiştir (Şahin-Takhirova, 2023, 272-274).

Tuğluk, "Türkiye Türkçesinde ve Azerbaycan Türkçesi Ağzlarında Renk Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki Adları" adlı makalesinde, çeşitli kaynaklardan taradığı renk adlarıyla kurulan 2039 bitki adına ulaşmıştır. Bu kaynaklardan derlenen bitki adlarını renklerine göre sınıflandırdıktan sonra bitki adı oluşumuna yardımcı 49 renk adını tespit etmiştir (Tuğluk, 2022, 273-293).

Renk adlarının tarihsel süreç içerisindeki kullanımı; renklerin sembolik anlamları, yapısal özellikleri, renklerle türetilen; kişi adları, yer adları, coğrafi adlar gibi çeşitli konular üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde renkler aracılığıyla oluşturulan hastalık adlarına ilişkin herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, çalışmada söz konusu boşluğun doldurulması amaçlanmaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak renk adları ile oluşturulan hastalık adları üzerine bir inceleme yapılmıştır. Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, alanyazında çoğunlukla diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı olarak hizmet ederken, tek başına bir yöntem olarak da kullanılmaktadır (Sak vd., 2020, s. 228). İnceleme, Güneybatı (Oğuz) grubu içerisinde bulunan Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi örnekleri ile sınırlandırılmıştır. İlgili örnekler, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan "Türkçe Sözlük" ile Seyfettin Altaylı tarafından hazırlanan "Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II" adlı eserler taranarak derlenmiştir. Derlenen renk adları ile oluşturulan hastalıklar; *insan hastalıkları*, *hayvan hastalıkları*, *bitki hastalıkları* ve *ortak hastalıklar* olmak üzere dört başlıkta sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan terimler yapısal özellikleri bakımından ayrı bir bölümde değerlendirilmiştir.

1. Renk Adları ile Kurulan Hastalık Adları

1.1. İnsan Hastalıkları

Türkiye Türkçesinde İnsan Hastalıkları

ak benek Gözün saydam tabakasında bir yara veya çıban sonucunda oluşmuş, görmeyi derece derece azaltan beyaz benek (TS, 2019, s. 60).

Akdeniz humması	Malta humması (TS, 2019, s. 61).
aktutma	Albümin işeme (TS, 2019, s. 78).
alaten	(<i>ala'ten</i>) <i>hlk.</i> Cüzzamlı (TS, 2019, s. 84).
albastı	(<i>a'lbastı</i>) <i>tıp</i> Doğum sırasında temizliğe dikkat edilmemesi yüzünden lohusanın tutulduğu ateşli hastalık, lohusa humması, albasma (TS, 2019, s. 85).
karaciğer yangısı	Sarılık (TS, 2019, s. 1315).
karaciğer yetmezliği	Karaciğerin yeterince işlev görememesi (TS, 2019, s. 1315).
karahumma	(<i>kara'humma</i>) <i>tıp</i> Tifo (TS, 2019, s. 1316).
karamuk	Vücutta kara renkli kabarcıklara sebep olan bir hastalık (TS, 2019, s. 1320).
karasu	(<i>kara'su</i>) <i>tıp</i> Çoğunlukla gözün iç basıncının çoğalmasıyla kendini gösteren, körlüğe sebep olabilen bir göz hastalığı, <i>glokom</i> (TS, 2019, s. 1323).
kızıl	Genellikle küçük yaşlarda görülen, bulaşıcı, yüksek ateşli, kırmızı renkte geniş lekeler döktüren, kuluçka dönemi üç dört gün süren tehlikeli hastalık (TS, 2019, s. 1436).
kızılyara	(<i>kızı'lyara</i>) Şirpençe (TS, 2019, s. 1437).
mavihastalık	(<i>mavi'hastalık</i>) <i>tıp</i> Kalbi ikiye ayıran bölmenin bozulması sonucu temiz ve kirli kanın birbirine karışmasıyla ortaya çıkan hastalık (TS, 2019, s. 1636).
sarı benek	Gözdeki ağ tabakasının ortasında bulunan ve cisimlerin görüntülerinin en belirgin olarak olduğu sarı renkli duyarlı nokta, sarı nokta (TS, 2019, s. 2035).
sarı nokta	Sarı benek (TS, 2019, s. 2037).
sarıhumma	(<i>sarı'humma</i>) <i>tıp</i> Çoğunlukla sıcak ülkelerde görülen, bir cins sivrisinek aracılığıyla bulaşan, tene sarı renk veren, ateşli bir hastalık (TS, 2019, s. 2036).

Azerbaycan Türkçesinde İnsan Hastalıkları

ağ qan xəstəliyi	Lökositlerin herhangi bir tipinin aşırı artışıyla belirgin kemik iliği ve lenf düğümlerinin büyümesi (<i>hiperplazisi</i>) (Altaylı, 2018a, s. 57).
ağdərilik	Deri hastalıkları sonucu pigmentlerin azalması veya yok olması ile beyaz lekeler şeklinde görülen bir hastalık (Altaylı, 2018a, s. 70).
ağqanlılıq	Kemik iliğinde herhangi bir lökosit cinsi veya onun öncü şekillerinin atipi göstermek üzere aşırı oluşması ve kanda aşırı artışı ile belirgin, sebebi bilinmeyen öldürücü hastalık (Altaylı, 2018a, s. 88).
qaraağrı	Dinmeyen sürekli ağrı (Altaylı, 2018b, s. 1965).
qaraboğanaq	Şiddetli öksürük (Altaylı, 2018b, s. 1967).
qaraboğma	Difterinin halk arasındaki adı (Altaylı, 2018b, s. 1967).
qarakoha	Genellikle çocuklarda öksürük nöbetleriyle kendisini gösteren bulaşıcı bir hastalık (Altaylı, 2018b, s. 1975).
qaravurğun	Felç hastalığı, nüzul (Altaylı, 2018b, s. 1985).
qarayatalaq	Bit tarafından bulaştırılan, vücutta pembe lekeler meydana getiren ateşli hastalık, lekeli humma (Altaylı, 2018b, s. 1986).
qızılazar	Kızıl hastalığı (Altaylı, 2018b, s. 2125).
qızılca	1. Deride kızıl renkte döküntüye sebep olan bulaşıcı ve ateşli salgın hastalık, kızıl hastalığı. 2. Kırmızımsı renkte (Altaylı, 2018b, s. 2126).
qızılciq	(<i>çobandeğneği</i>) 1. <i>bk.</i> qırxbuğum, yolotu. 2. <i>tıp.</i> Kızıl hastalığı (Altaylı, 2018b, 2126).
qızılyel	Streptokok adlı mikropların bir sıyrığa veya yaraya bulaşarak meydana getirdikleri, derinin kızarıp şişmesi, ateş, titreme ve baş ağrısıyla kendini belli eden bir hastalık, erizipel (Altaylı, 2018b, s. 2129).

sarıqızdırma	(<i>sarihumma</i>) Sivrisinek tarafından bulaştırılan, deriyi sarılaştıran ateşli tropikal hastalık (Altaylı, 2018b, s. 2892).
sarıgörmə	(<i>bulanık görme</i>) Hastalıktan sonra iyi ve net görememe durumu (Altaylı, 2018b, s. 2891).

1.2. Hayvan Hastalıkları

Türkiye Türkçesinde Hayvan Hastalıkları

karabaş	(<i>kara'baş</i>) Bir hücreli özel bir asalağın, hindinin karaciğerine yerleşerek yaptığı, büyük ölçüde ölümlere yol açan kümes hastalığı (TS, 2019, s. 1314).
karamuk	Koyunlarda görülen bir hastalık türü (TS, 2019, s. 1320).
karataban	(<i>kara'taban</i>) İpek böceklerinde geniş çapta ölüme yol açan kelebek hastalığı (TS, 2019, s. 1323).
karayanık	(<i>kara'yanık</i>) tıp Şarbon (TS, 2019, s. 1324).
yanıkara	(<i>yanı'kara</i>) hlk. Şarbon (TS, 2019, s. 2521).

Azerbaycan Türkçesinde Hayvan Hastalıkları

ağ ishal	Bulaşıcı bir kuş hastalığı (Altaylı, 2018a, s. 57).
qaraazar	Çok bulaşıcı bir hayvan hastalığı (Altaylı, 2018b, s. 1965).
qarapapaq (I)	Sığırların yakalandığı bir hastalık (Altaylı, 2018b, s. 1982).
qarasızaq	Koyunlarda görülen bir tür hastalık (Altaylı, 2018b, s. 1983).
qarayara çıxarmaq	(hayvan). Karakabarcık olmak, şarbona yakalanmak (Altaylı, 2018b, s. 1986).

1.3. Bitki Hastalıkları

Türkiye Türkçesinde Bitki Hastalıkları

ağbenek	(<i>a'ğbenek</i>) 1. bit. b. Ağ görünüşünde olan, arpa yapraklarına yerleşerek oldukça önemli zararlara yol açan, açık veya koyu kahverengi asklı mantar. 2. Bu mantarın yol açtığı ekin hastalığı (TS, 2019, s. 39).
ağbeneklilik	Arpada görülen mantar hastalığı (<i>Pyrenophora</i>) (TS, 2019, s. 39).
akpas	(<i>a'kpas</i>) bit. b. Lahana, turp, şalgam, karnabahar vb. bitkilerin kök dışındaki bütün bölgelerine yerleşebilen, özellikle semizotugillerde karşılaşılan yosunumsu mantar (<i>Albugo candida</i>) (TS, 2019, s. 72).
karabacak	(<i>kara'bacak</i>) 1. bit. b. Pancar fidelerinde gelişerek fidenin ölümüne veya cılız kalmasına yol açan ve yerleştiği bölgeleri kara beneklerle örten asklı mantar. 2. Bu mantarın sebep olduğu hastalık (TS, 2019, s. 1314).
sarıcalık	Kloroz (TS, 2019, s. 2035).

Azerbaycan Türkçesinde Bitki Hastalıkları

ağ cücərmə	Libertiana mantarının türün, ay çiçeği, kendir, bakla, sebze vb. bitkilerde meydana getirdiği bulaşıcı bitki hastalığı (Altaylı, 2018a, s. 57).
ağ pas	Lahana, turp, şalgam, karnabahar gibi bitkilerin kök dışındaki bütün bölgelerine yerleşebilen, özellikle semiz otugillerde karşılaşılan yosunumsu mantar, albugo candida agaricus (Altaylı, 2018a, s. 58).
ağ yel	1. Bir hastalık adı. 2. Kuru ve sıcak rüzgâr (Altaylı, 2018a, s. 58).
ağbaş (II)	<i>Pronosporales</i> takımından, turpgiller üzerinde üreyerek bu bitkilerde şekil yönünden büyük bozulmalar meydana getiren, cystopus diye de adlandırılan hastalık etmenidir, albugo albugo candida (Altaylı, 2018a, s. 66).
ağbənək	Bu hastalığa <i>prunus necrotic ring spot</i> virüsü yol açmaktadır. Kiraz, vişne, erik, şeftali, kayısı, <i>prunus mahaleb</i> , <i>prunus cerasifera</i> , <i>prunus amygdalus</i> , ayrıca gül ve şerbetçi otu virüsün konukçuları arasındadır. İlkbaharda, ağaçta sürgün

	başladıktan hemen sonra, yapraklarda belirgin olmayan açık ve koyu yeşil beneklenme ve nekrozlar şeklinde görülür, pyrenophora (Altaylı, 2018a, s. 66).
ağbuğum	Dut ağacında görülen bir hastalık (Altaylı, 2018a, s. 66).
ağçürümə	Yumuşak çürük olarak da bilinir ve hemen hemen her yerde tarlada ve taşıma esnasında büyük kayıplara neden olabilir. Hastalık, bir bölgeye girince oradan uzaklaştırmak imkansızdır. Hastalık dayanıklı organları <i>sclerot</i> sayesinde uzun yıllar toprakta canlılığını muhafaza edebilir. Konukçularından bazıları domates, fasulye, patlıcan, patates, kereviz, biber, elma vb.dir. Konukçu listesi oldukça geniştir (Altaylı, 2018a, s. 69).

1.4. İnsan, Hayvan ve Bitkilerde Görülen Ortak Hastalık Adları

Türkiye Türkçesinde ortak olarak kullanılan hastalık adlarına Türkçe Sözlük'te ulaşamamıştır. Derlenen hastalık adlarından, varlığın türü belirtilmese de *akbasma* ve *aksu* olarak da adlandırılan *katarakt*'ın bir tür göz hastalığı olduğu bilinmektedir. Bu hastalık adlarından *akbasma*, Derleme Sözlüğü'nde *ak basmak* şekliyle yer alırken "Gözlere beyaz leke inmek, boz inmek" biçiminde açıklanmaktadır (DS, 1993, s. 142). Katarakt olarak tanımlanan hastalık için hayvan ya da insan ayrımı yapılmasa da bu hastalığın, insanlarda olduğu gibi hayvanlarda da görüldüğü bilinmektedir.

Türkiye Türkçesindeki Ortak Hastalıklar

akbasma	(<i>a'kbasma</i>) <i>hlk.</i> Katarakt (TS, 2019, s. 60).
aksu	Katarakt (TS, 2019, s. 75).
sarılık	1. Sarı olma durumu, "Yalnız yüzümün sarılığını, halsizliğimi babamdan nasıl saklayacağım?" -A. Gündüz. 2. Sarı renk. 3. <i>tıp</i> Derinin, dokuların ve organizmadaki sıvıların sarı bir renk almasıyla beliren hastalık, karaciğer yangısı, hepatit. 4. <i>tıp</i> Derinin sarı renk aldığı bir hastalık belirtisi (TS, 2019, s. 2037).

Azerbaycan Türkçesindeki Ortak Hastalıklar

ağcalıq	İnsan ve hayvanlarda görülen pigment hastalığı (Altaylı, 2018a, s. 68).
qarasu (II)	1. <i>kon.</i> Gözün iç basıncının artmasıyla kendini belli eden, körlüğe sebep olabilen bir göz hastalığı. 2. Hayvanların ayak kemiklerinde şişkinlik yapan bir hastalık (Altaylı, 2018b, 1983).
qarayara	Karayanık, yanıkara. Ot yiyen hayvanlarda salgın hâlinde görülen, insana da bulaştığı vakit genellikle deride bir çıban meydana getiren, özel bir mikrobun yaptığı hastalık. <i>Bacillus anthracis</i> etkisi altında (sporlar sonucu insana geçer) şirpençe <i>anthrax edeme</i> , akciğerlerde lokalizasyon veya gastroitestinal tipte <i>mycosis intestinalis</i> olmak üzere belirtiler yapan, genellikle iç organlarda ve boşluklarda kanamalar, seröz sıkıntılar ve kolapsla vasıflı bir enfeksiyon <i>bk.</i> qarayaman, şirpençe (Altaylı, 2018b, s. 1986).
sarılıq	1. Sarı şeyin hali, sarı renkte olma. 2. <i>tıp.</i> Karaciğerin faaliyetinin bozulması neticesinde ortaya çıkan ve cildin sararmasına sebep olan hastalık (Altaylı, 2018b, s. 2892).

1.5. Yapıları Bakımından Renk Adları ile Kurulan Hastalık Adları

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi olmak üzere iki bölümde incelenen hastalık adlarının yapıları; *türemiş*, *birleşik*, *sıfat tamlaması*, *isnat öbeği*, *deyim* ve benzeri şeklindedir. Örneklerde bulunan renklerin büyük bir bölümü *türemiş* ve *birleşik ad* görevindedir. Korkmaz, birleşik adların bir kısmının şekilce sıfat tamlaması kalıbında olduğunu, bu kalıpta olanların özellik, nitelik, renk, sayı bildiren sıfatların bir adla birleşmesinden oluşan ve genellikle ağaç, bitki, kuş, hayvan, hastalık gibi somut ve soyut nesneleri gösteren adlar olduğunu dile getirmektedir (Korkmaz, 2017, s.192).

Türkiye Türkçesinde Hastalık Adlarının Yapısı

Yapım ekleri vasıtasıyla oluşturulan hastalık adları; *kızıl* (<kız-ıl) *sarılık* (<sarı+lık), *sarıcalık* (<sarı+ca+lık) *karamuk*(?)¹ biçimindedir. Birleşik adlar farklı şekillerde kullanılmaktadır. Ancak, çalışmadaki örnekler bağlamında birleşik yapıli hastalık adları, tamlamalar şeklinde oluşmakta ve bu tamlamalar iki bölüme ayrılmaktadır. Bunlar, isim tamlaması şeklindeki birleşik adlar ve sıfat tamlaması şeklindeki birleşik adlardır. İsim tamlaması şeklinde kurulan birleşik adlara bağıli hastalıklar; *karaciğer yangısı*, *karaciğer yetmezliğı*, *Akdeniz humması* şeklindedir. Sıfat tamlaması şeklinde kurulan birleşik adlara bağıli hastalıklar ise; *akbaş*, *akpas*, *aksu*, *aktutma*, *ağbenek*, *ağbeneklilik*, *ak benek*, *mavihastalık*, *ak basma*, *kara humma*, *kızılyara*, *sarı benek*, *sarı nokta*, *sarıhumma*, *karabacak*, *karayanık*, *karabaş*, *karasu*, *karataban*, *alaten*, *albastı* şeklindedir. Örnekler içerisinde isnat öbeğı şeklinde kurulan *yanıkara* hastalığı da bulunmaktadır.

Azerbaycan Türkçesinde Hastalık Adlarının Yapısı

Yapım ekleri vasıtasıyla oluşturulan hastalık adları; *ağcalıq* (<ağ+ca+lıq), *qızılca* (<qız-ıl+ca), *qızılciq*(<qız-ıl+cıq), *sarılıq*(<sarı+lıq) biçimindedir. Azerbaycan Türkçesinde birleşik adların çoğı sıfat tamlaması şeklinde oluşmaktadır. Sıfat tamlaması şeklindeki hastalık adları; *ağ ishal*, *ağ yel*, *ağdərilik*, *ağqanlıq*, *ağ qan xəstəliyi*, *ağ pas*, *ağbaş*, *ağbənək*, *ağbuğum*, *ağçürümə* *ağ cücərmə*, *qaraağrı*, *qaraboğanaq*, *qaraboğma* *qarakoha*, *qarasu*, *qaravurğun*, *qarayatalaq*, *qaraazar*, *qarapapaq*, *qarasızaq*, *qarayara*, *qızılazar*, *qızılyel*, *sarıqızdırma*, *sarıgörme* şeklindedir. Bunların yanında deyim biçimindeki *qarayara çıxarmaq* adlı hastalık adı da bulunmaktadır.

Sonuç

Söz varlığı, bir toplumun varoluşunun temel göstergelerinden biridir. Dil ile şekillenen ve gün geçtikçe değişime uğrayan söz varlığı içerisinde birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlardan biri de renk adlarıdır. Renk adları, yalnızca doğada ışığın nesnelere çarpması ile ortaya çıkan bir yansıma durumunu temsil etmemekte; aynı zamanda gelenek ve göreneklerden inançlara, giyim kuşamdan varlıkları nitelemeye kadar pek çok kavramı karşılamaktadır. Geçmişte sınırlı bir kullanım alanına sahip olan renk adlarının günümüzde çeşitli sembolik anlamları bulunmaktadır. Örneğın, renk adlarından biri olan “kara” farklı bağlamlarda kullanılan çok anlamlı bir sözcüktür. “Kara” sözcüğü; bir toprak parçasını, bir rengi, bir acıyı, bir yönü ya da bir varlığı niteleyebilmektedir. Bu anlam alanlarına ek olarak sözcük, hastalık adlandırmalarında da kullanılmaktadır. Örneğın, *karabaş*, *karamuk*, *karataban*, *karasu* bunlardan bazılarıdır. Dolayısıyla bir renk, birden fazla hastalığı tanımlamada kullanılabilir. Bu doğrultuda çalışmada, renkler aracılığıyla oluşturulan hastalık adlarının tespiti üzerine durulmuştur. Çünkü, renklerin vücuttaki yansımaları, varlığın sahip olduğı hastalık hakkında ipuçları sunmakta ve hastalığın erken teşhisini kolaylaştırmaktadır.

Çalışma, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde renk adlarından türetilen hastalık adları ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu hastalık adlarına, “Türkçe Sözlük” ve “Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II” adlı kaynakların taranması yoluyla ulaşılmıştır. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde renk adlarına bağıli toplam 60 hastalık adı tespit edilmiştir. Bu hastalık adlarından 29’u Türkiye Türkçesine, 31’i ise Azerbaycan Türkçesine aittir. Türkiye Türkçesinde renk adlarına bağıli olarak; 16 insan hastalığı, 5 hayvan hastalığı ve 5 bitki hastalığı bulunurken, Azerbaycan Türkçesinde 16 insan hastalığı, 4 hayvan hastalığı ve 7 bitki hastalığı bulunmaktadır. İnsan ve hayvanlarda ortak olarak görülen hastalık adlarından Türkiye Türkçesinde 3, Azerbaycan Türkçesinde ise 4 örneğı ulaşılmıştır. Bu hastalık adlarının oluşum yapıları; *türemiş*, *birleşik*, *sıfat tamlaması*, *isnat öbeğı*, *deyim*, *isim tamlaması* biçimindedir.

¹ bk. 1. Tarlada buğday aralarında biten, anasona benzer söbüce siyah ve acı bir tohum. 2. Bir cins yaban eriğı. 3. Çiçek ve kızamık gibi döküntülü bir hastalık (Tarama S., 1996, s. 2268). Türkçe’de fiilden isim yapım eki olarak kullanılan *-mık*, *-mık* ekleri sınırlı sözcükleri kapsamaktadır. Dolayısıyla sözcüğe eklenen bu ek, *kara* sıfatından yapısal olarak ayrılamamaktadır. Fakat Korkmaz, *-mık*, *-mık* ekinin tek veya iki heceli geçişli fiillerden ad türeten ve işlek olmayan bir ek olduğunu belirtmektedir. Bu ekle *kızamık*, *karamuk* gibi hastalık adı yapıldığını ifade etmektedir. Sözcüğün aslında *karanmuk* olduğunu, kelime içinde yan yana düşmüş *-nm-* seslerinin bir benzeşmezlik (dissimilation) olayı ile *-nb-*ye dönüşmesiyle ortaya çıkabileceğini açıklamaktadır (Korkmaz, 2017, s.165). Bu sebeple sözcük, oluşum yapısına göre türemiş kategorisinde değerlendirilmiştir.

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesindeki hastalık adlandırmalarında, *qızıl* (kızıl) ve *qara* (kara) gibi bazı fonetik farklılıklar bulunmakla birlikte; “sarı” ve “ağ” gibi benzer renk adlarının da kullanıldığı görülmektedir. Fonetik farklılığa sahip olan Türkiye Türkçesindeki “akpas” sözcüğü ile Azerbaycan Türkçesindeki “ağ pas” sözcüğü, anlam bakımından bitki hastalığını tanımlamak için kullanılmaktadır. Fonetik farklılıkların yanı sıra anlam düzeyinde yapılan bir karşılaştırmada, Türkiye Türkçesinde “kızıl” sözcüğü bir renk adı olmasının yanında insana ait bir hastalığı da ifade etmektedir. Buna karşın, Azerbaycan Türkçesinde “qızıl” olarak adlandırılan sözcük, “1. Altın sembolü. 2. Altın çerçeveye takılmış, altınla süslenmiş. 3. Altından yapılmış şeyler. 4. Al, kırmızı renkte. 5. Sosyalizm ile ilgili, Sovyet sosyalist idaresi. 6. Altın renginde olan, 7. Çok kıymetli, çok değerli, çok güzel, çok iyi. 8. Nezaketsizce açık olan; açık konuşan, lafı yüze karşı söyleyen, tamamen açık, kabacasına” (Altaylı, 2018b, s. 2123) anlamlarına karşılık gelmekte ve herhangi bir hastalık anlamı taşımamaktadır. Benzer bir şekilde, Türkiye Türkçesinde “karabaş” sözcüğü hayvana ait bir hastalığı ifade ederken Azerbaycan Türkçesinde “qarabaş” olarak adlandırılan sözcük, “1. Hizmetçiler; servis yapanlar. 2. Kurak yerlerde biten ve hayvan yemi olarak kullanılan, gülgillerden bir bitki” (Altaylı, 2018b, s. 1965) olmak üzere farklı anlamlar taşımaktadır.

Renklerin temsil ettiği hastalıklara yakalanan insan, hayvan ve bitki türlerine ait hastalık adları, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1.

Renk Adları ile Kurulan Hastalık Adları

Varlık Türü	Renk	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi
İnsan	ak/-	<i>ak benek</i> <i>Akdeniz humması</i> <i>aktutma</i> <i>alaten</i> <i>albastı</i>	-
		-	<i>ağ qan xəstəliyi</i> <i>ağdərlik</i> <i>ağqanlılıq</i>
		<i>karaciğer yangısı</i> <i>karaciğer yetmezliği</i> <i>karahumma</i> <i>karamuk</i> <i>karasu</i>	<i>qaraağrı</i> <i>qaraboğanaq</i> <i>qaraboğma</i> <i>qarakoha</i> <i>qaravurgun</i> <i>qarayatalaq</i>
		<i>kızıl</i> <i>kızılyara</i>	<i>qızılazar</i> <i>qızılca</i> <i>qızılciq</i> <i>qızılyel</i>
		<i>mavi</i>	<i>mavihastalık</i>
		<i>sarı</i>	<i>sarıqızdırma</i> <i>sarıgörmə</i>
		-	<i>ağ ishal</i>
Hayvan	kara/qara	<i>karabaş</i> <i>karamuk</i> <i>karataban</i> <i>karayanık</i> <i>yanıkara</i>	<i>qaraazar</i> <i>qarapapaq (I)</i> <i>qarasızaq</i> <i>qarayara çıxarmaq</i>
			<i>ağ cücərmə</i>

Bitki	ağ/ağ	<i>ağbenek</i> <i>ağbeneklilik</i>	<i>ağ pas</i> <i>ağ yel</i> <i>ağbaş (II)</i> <i>ağbənək</i> <i>ağbuğum</i> <i>ağçürümə</i>
	ak/-	<i>akpas</i>	-
	kara/-	<i>karabacak</i>	-
	sarı/-	<i>sarıcalık</i>	-
İnsan ve Hayvan	ak/-	<i>akbasma</i> <i>aksu</i>	-
	-/ağ	-	<i>ağcalıq</i>
	-/qara	-	<i>qarasu (II)</i> <i>qarayara</i>
	sarı/sarı	<i>sarılık</i>	<i>sarılıq</i>

Kısaltmalar

<i>bit. b.</i>	Bitki bilimi (botanik)
<i>bk.</i>	bakınız
DS	Derleme Sözlüğü
<i>hay. b.</i>	Hayvan bilimi (zooloji)
<i>hlk.</i>	Halk ağzı
<i>kon.</i>	Konuşma dili
Tarama S.	Tarama Sözlüğü
<i>tıp.</i>	Tıp
TS	Türkçe Sözlük
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

Kaynaklar

- Abdullabəyova P. (2022). *Bədi dildə rənglərin üslub imkanları*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Nahçıvan Üniversitesi. https://aak.gov.az/upload/dissertation/filologiya_elml_ri/Pervin-Avtoreferat.pdf.
- Akar, A. (2005). *Türk dili tarihi*. Ötüken Neşriyat.
- Akbulak, Ö. (2020). Anadolu'da yazılmış ilk dönem tıp yazmalarında renk adları ve kullanım alanları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(29), 364-385. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1005070>.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin sözcük varlığı*. Engin Yayınevi.
- Altaylı, S. (2018a). *Azerbaycan Türkçesi sözlüğü I*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Altaylı, S. (2018b). *Azerbaycan Türkçesi sözlüğü II*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (1996). *Tarama sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayraktar, N. (2013). Türkçede renk adlarıyla özel ad yapımı. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(2), 95-114. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jlls/issue/9940/122967>.
- Bayraktar, N. (2014). Türkçe yeşil renk adının biçim, anlam ve kavram alanına tarihsel bir bakış. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10(1), 179-193. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jlls/issue/9938/122973>.

- Cengiz, Ö. (2019). Azerbaycan Türkçesinin söz varlığında renk adları ve yüklendikleri anlamlar. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 45-78. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/899955>.
- Əliyeva, K. (2024). *Rəng adlarının linqvistik və poetik-simvolik xarakteristikası*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Bakı Slavyan Universiteti. https://aak.gov.az/upload/dissertation/filologiya_elml_ri/skan_az%C9%99rbaycandili.pdf.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1988). *Türk dilinin etimoloji sözlüğü*. Sosyal Yayınlar.
- Gulusoy, İ. (2018). *Azerbaycan Türkçesi grameri I (Ses bilgisi ve söz varlığı)*. Kafkars Eğitim Yayınları.
- Gürsoy Naskali, E. (2017). *Renk kitabı*. Kitabevi Yayınları.
- Kafalı, M. (1996). Türk kültüründe renkler. *Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri* Ankara, 19-21 Mart 1996) (ss. 49-54). Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin alıntılar sözlüğü*. Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi grameri, şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçük, S. (2010). Türk lehçeleri sözlüklerinde somutlaştırma yoluyla yapılmış renk adları. *Gazi Türkiyat*, 1(7), 155-196. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziturkiyat/issue/6720/90309>.
- Küçük, S., & Cantürk, S. (2014). Yapı, anlam ve kökenleri bakımından Azerbaycan Türkçesindeki renk adları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 67-70. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/27572/290142>.
- Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi I*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1456954>.
- Şahin, H. & Takhirova R. (2023). Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde renk adlarıyla kurulan bitki adları üzerine. *Türk Dünyası Araştırmaları* 133(263), 271-82. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3059092>.
- Tuğluk, M. E. (2022). Türkiye Türkçesinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında renk adlarıyla oluşturulmuş bitki adları. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 6(2), 269-296. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2634167>.
- Türk Dil Kurumu (1993). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü I*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Türk Dil Kurumu (2019). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.